

ถอนฟันแล้วเป็นอัมพาต

ความผิดพลาดที่ไม่คาดคิด

ทันตแพทย์นิวัฒน์ พันธไพศาล งานทันตกรรม โรงพยาบาลศิริราช

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล

ถอนฟันแล้วเป็นบ้า ถอนฟันแล้วเป็นอัมพาต ถอนฟันแล้วเป็นโรคประสาท ยังเป็นคำพูดและความคิดของบางคนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากประสบการณ์จริงของคนใกล้ชิด และสิ่งที่ได้ยินบอกต่อกันมา จึงไม่แปลกที่จะมีความคิดเช่นนี้ ทำให้บางคนยอมถอนฟันและหลีกเลี่ยงที่จะมาถอนฟัน เรื่องนี้เป็นสิ่งที่หมอฟันจะต้องค้นหาความจริง เพื่อตอบโจทยปัญหา โดยใช้หลักวิชาการในการอธิบายให้ผู้ป่วยเข้าใจอย่างถูกต้อง มิฉะนั้นสักวันอาจจะมีสื่อออนไลน์หรือหนังสือพิมพ์พาดหัวข่าวหน้าหนึ่งอีก “ถอนฟันแล้วเป็นบ้า” เหมือนในอดีตที่เคยเกิดขึ้น

เมื่อประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา โรงพยาบาลศิริราชได้เริ่มดำเนินการพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลอย่างเป็นระบบเพื่อให้การพัฒนากลายเป็นหัวใจของคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล และสามารถผ่านการรับรองคุณภาพโรงพยาบาล (Hospital Accreditation: HA) ซึ่งในขณะนั้นการทำงานของผมคือการให้บริการรักษาทางศัลยศาสตร์ช่องปาก (ถอนฟัน, ผ่าตัดฟันคุด และการผ่าตัดอื่นๆ ภายในช่องปาก) ภายในห้องทำงานสี่เหลี่ยมเล็กๆ ผู้บริหารของคณะฯ ที่พอจะรู้จักชื่อมีเพียง 2 ท่านเท่านั้น คือ ท่านผอ.รพ. และ ท่านคณบดี ซึ่งไม่ได้มีความสำคัญกับผมในขณะนั้น แต่ผู้ป่วยที่ผมให้การรักษาคือบุคคลที่ผมให้ความสำคัญ จากการซักประวัติผู้ป่วยที่มีโรคประจำตัว ไม่ว่าจะเป็นโรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคไขมันในเลือดสูง โรคหัวใจและหลอดเลือด หรือโรคหลอดเลือดสมองตีบ ผู้ป่วยเหล่านี้บางคนจะได้รับยา Aspirin ทานประจำทุกวัน เพื่อป้องกันลิ่มเลือดอุดตันหลอดเลือด และจะได้รับคำแนะนำให้หยุดยา Aspirin 7 วันก่อนถอนฟัน ด้วยกลัวว่าจะเกิดภาวะเลือดออกมากผิดปกติหลังถอนฟัน ซึ่งผู้ป่วยก็ปฏิบัติตามคำแนะนำ และผมก็ถอนฟันตามปกติ ปัญหาเรื่องเลือดออกหลังถอนฟันก็มีให้พบเห็นได้บ้าง แต่เพื่อการพัฒนาคุณภาพของโรงพยาบาล การทำ Peer review (การทบทวนความรู้โดยเพื่อนร่วมวิชาชีพ) เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่หน่วยงานได้รับมอบหมาย เพื่อพัฒนาคุณภาพการบริการรักษาโดยมุ่งเน้นผู้ป่วยเป็นจุดศูนย์กลาง ผมจึงได้ค้นคว้าวารสารต่างๆ เพื่อนำเสนอในที่ประชุมของทันตแพทย์ ซึ่งพบงานวิจัยเรื่องหนึ่ง (ปี ค.ศ.2000) ศึกษาเกี่ยวกับ ผู้ป่วยที่ทานยา Aspirin ในปริมาณไม่เกิน 100 มิลลิกรัมต่อวัน จำเป็นต้องหยุดยาก่อนการถอนฟันหรือไม่ ผลงานวิจัยสรุปว่ากลุ่มผู้ป่วยที่หยุดยา Aspirin และกลุ่มที่ไม่ได้หยุดยาก่อนการถอนฟัน เกิดภาวะเลือดออกภายหลังการถอนฟันไม่แตกต่างกัน ถ้าทำการห้ามเลือดที่เหมาะสม หลังจากที่ได้แนะนำในที่ประชุมของทันตแพทย์ ผมก็เริ่มปรับเปลี่ยนการทำงาน โดยไม่ว่าผู้ป่วยจะหยุดยา Aspirin ก่อนถอนฟันหรือทานยาอย่างต่อเนื่อง ผมก็ถอนฟันและทำการห้ามเลือดที่เหมาะสมให้กับผู้ป่วยได้ทันที แต่ปัญหาของการทำงานไม่ใช่เฉพาะผู้ป่วยที่ทานยา Aspirin เท่านั้น ยังมีผู้ป่วยอีกกลุ่มหนึ่งที่ทานยา Warfarin ด้วย ซึ่งแพทย์และทันตแพทย์มักจะแนะนำให้ผู้ป่วยหยุดยา Warfarin ก่อนถอนฟันด้วยเหตุผลเดียวกัน คือกลัวว่าจะเกิดเลือดออกมากผิดปกติภายหลังการถอนฟัน และยังมีอุบัติการณ์เกิดมากกว่าผู้ป่วยที่ทานยา Aspirin เสียอีก ซึ่งในช่วงเวลาขณะนั้นผู้ป่วยเกือบทุกรายจะหยุดยา Warfarin ก่อนถอนฟัน และผมก็ทำการถอนฟันเหมือนผู้ป่วยปกติทั่วไป

ภาวะเลือดออกผิดปกติหลังถอนฟัน

ในช่วงเวลา 10 กว่าปีมานี้ แพทย์เริ่มตระหนักถึงภาวะแทรกซ้อนของการหยุดยา Aspirin และ Warfarin ก่อนการถอนฟันต่างๆ เพราะมีโอกาสที่ผู้ป่วยจะเกิดลิ่มเลือดอุดตันหลอดเลือดได้ ถึงแม้จะมีอุบัติการณ์เกิดน้อยกว่า 1% แต่ถ้าเกิดลิ่มเลือดอุดตันในหลอดเลือดที่สำคัญเช่น หลอดเลือดหัวใจหรือหลอดเลือดสมอง นั้นหมายถึงผู้ป่วยอาจจะเสียชีวิตหรือเป็นอัมพาต ถ้าไม่ได้รับการรักษาอย่างทันถ่วงที เพราะฉะนั้นผู้ป่วยที่มีความเสี่ยงสูง แพทย์จะไม่ให้หยุดยา Aspirin และ/หรือ Warfarin ก่อนการถอนฟันอย่างรวมถึงการถอนฟันด้วย ซึ่งจากประสบการณ์จริงของผมเคยพบผู้ป่วยที่หยุดยาและเกิดเป็นอัมพาตทั้งก่อนและหลังการถอนฟันหรือการถอนฟันอื่นๆ คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยเปลี่ยนไป จากคนที่เคยใช้ชีวิตประจำวันตามปกติ กลายเป็นผู้ป่วยที่มีสภาพเอนางอ่อนแรงหรือต้องนั่งรถเข็น/เปลนอน **คุ้มมั๊ย? กับการที่ให้ผู้ป่วยหยุดยาก่อนถอนฟันแล้วเลือดหยุดไหลปกติ แต่ผู้ป่วยต้องเสี่ยงต่อการเสียชีวิตหรือเป็นอัมพาต** หลังจากนั้นผมก็ได้เริ่มหาข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงการทำงานของผม โดยคำนึงถึงผู้ป่วยเป็นสำคัญ โดยผู้ป่วยทุกรายที่ทานยา Aspirin และ/หรือ Warfarin ไม่ต้องหยุดยาก่อนถอนฟัน ส่วนผมมีหน้าที่บริหารจัดการความเสี่ยงโดยใช้กระบวนการถอนฟันร่วมกับการห้ามเลือดเฉพาะที่ในผู้ป่วยทุกราย สำหรับผู้ป่วยที่หยุดยามาก่อนแล้ว ภายหลังการถอนฟันจะแนะนำให้ทานยาได้ทันทีในวันนั้นเลย และนัดผู้ป่วย 1 สัปดาห์เพื่อกลับมาตรวจติดตามอาการ ซึ่งพบว่าผู้ป่วยส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเรื่องเลือดออกผิดปกติหลังถอนฟัน และไม่พบผู้ป่วยเกิดเป็นอัมพาตเพิ่มมากขึ้น ผู้ป่วยรู้สึกพึงพอใจในการรักษาเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนที่ถอนฟันในครั้งก่อนๆ ที่ต้องหยุดยาก่อนถอนฟัน ทุกครั้งที่ได้ยินผู้ป่วยพูดถึงผลของการรักษาเป็นไปในทิศทางที่ดี ทำให้ผมรู้สึกมีกำลังใจที่จะให้บริการรักษาผู้ป่วยที่กินยาต้านการเกิดลิ่มเลือด ทั้งยาต้านเกล็ดเลือดและยาต้านการแข็งตัวของเลือด ส่วนใหญ่คือยา Aspirin และ Warfarin ต่อมารองคณบดีฝ่ายพัฒนาคุณภาพ (ศ.พญ.ดวงมณี เลหาประสิทธิ์พร) มีแนวคิดที่จะให้ภาควิชา/หน่วยงานที่ให้บริการรักษาผู้ป่วยนอก ทำเรื่องความต่อเนื่องในการรักษาทางยา (Medication Reconciliation : MR) ซึ่งยาในกลุ่มต้านการเกิดลิ่มเลือดก็ผุดขึ้นมาในความคิดของผม ดังนั้นผมจึงเสนอในที่ประชุมว่างานทันตกรรมควรให้ความสำคัญกับยาในกลุ่มนี้ โดยผู้ป่วยควรทานยาอย่างต่อเนื่อง ไม่จำเป็นต้องหยุดยาก่อนถอนฟัน เพราะอาจจะเกิดภาวะแทรกซ้อนที่เป็นอันตรายต่อผู้ป่วยได้ ส่วนทันตแพทย์มีหน้าที่จะต้องศึกษาหาวิธีที่จะป้องกันภาวะเลือดออกภายหลังการถอนฟัน ต่อมาทางฝ่ายเภสัชกรรมและฝ่ายสารสนเทศก็ได้เข้ามาร่วมกับงานทันตกรรมในการทำโปรแกรม MR Dental เพื่อบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูล

1. สภาพฟันของผู้ป่วยที่ทานยาต้านการเกิดลิ่มเลือด

2. สภาพแผลถอนฟัน

3. การใส่紗รห้ามเลือดลงในแผลถอนฟัน

4. การเย็บแผลถอนฟัน

จากการทำงานประจำที่ก่อให้เกิดเป็นผลงานวิจัย และคู่มือที่เกี่ยวกับการถอนฟันในผู้ป่วยที่ได้รับยาต้านการเกิดลิ่มเลือด เมื่อปี พ.ศ.2558 และใช้เป็นผลงานในการขอเลื่อนตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งได้รับการอนุมัติเมื่อต้นปี พ.ศ.2560 ผลงานเหล่านี้ได้นำเสนอในการประชุมวิชาการทั้งในและนอกคณะฯ ตลอดจนได้มีการลงเผยแพร่ในเวปไซต์ของคณะฯ และได้นำมาใช้ในการเรียนการสอนนักศึกษาทันตแพทย์ที่มาศึกษาดูงานที่งานทันตกรรม รพ.ศิริราช นอกจากนี้ผมยังได้ส่งผลงานเพื่อนำเสนอและเป็น 1 ใน 10 ผลงานของคณะฯ ที่ได้รับรางวัล TQM 2018 และสิ่งที่ผมรู้สึกภาคภูมิใจ คือ ท่านคณบดี (ศ.ดร.นพ.ประสิทธิ์ วัฒนาภา) ได้ประกาศยกย่องชมเชยทั้ง 10 ผลงานของคณะฯ ที่ได้รับรางวัล TQM 2018 ให้ทราบทั่วกันทั้งในที่ประชุมคณะกรรมการบริหารคณะฯ คณะกรรมการปฏิบัติการคณะฯ และคณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัย

เรื่องเล่าที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะไม่มีทางประสบความสำเร็จได้เลย ถ้าเราไม่ศึกษาหาความรู้ ไม่คำนึงถึงผู้ป่วยเป็นสำคัญ ไม่เผยแพร่ผลงานออกสู่สาธารณะ ทุกวันนี้ผมยังรู้สึกดีใจที่ได้ยินคนไข้มองว่า “ผมมาให้หมอดถอนฟันให้ เพราะได้อ่านบทความที่หมอเขียน ” และรู้สึกภูมิใจที่มีเพจของทันตแพทย์ใน Facebook ได้นำส่วนหนึ่งของบทความไปลงเผยแพร่ “สรุป 10 ข้อควรรู้!! ก่อนถอนฟันผู้ป่วยที่ได้รับยา antithrombotic ” แล้วแชร์ต่อๆ กันไปใน LINE application.....ขอบคุณครับ เพื่อประโยชน์ของผู้ป่วยและร่วมเป็นส่วนหนึ่งของทันตแพทย์ที่ช่วยลดการเกิดความพิการของประชากรทั่วไปในสังคมไทย โดยการไม่หยุดยาต้านการเกิดลิ่มเลือดก่อนการถอนฟัน

ผู้ป่วยอัมพาต